

เด็กวัดรับใช้ แล้วจึงบรรพชา เป็นสามเณรและอุปสมบทเป็นภิกษุศึกษาเล่าเรียน เมื่อบวชเข้ามาแล้วใครมีศรัทธาบสาทะ และกำลังอินทรีย์พอกก็อยู่เป็น ศาสนาทายาทสืบทอดพระศาสนา นอกจากนี้ก็อาจจะออกไปเป็นอุบาสกบริษัททำหน้าที่ค้าจุนพระศาสนาอีกทางหนึ่งความรู้ที่ได้บวชเรียนก็ใช้เป็นหลักในการดำรงชีวิตได้เป็นอย่างดี ความเปลี่ยนแปลงของประเทศและพระราชบายในการที่จะปรับปรุงการศึกษาของประเทศ ให้ทันสมัยทัดเทียมกับชาติตะวันตก ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ มีการแยกการศึกษาของภิกษุ สามเณร และ นักเรียนแยกออกจากกัน (ดุษฎี อังสุเมธากูร 2526:18) การศึกษาเริ่มมีระบบ ระเบียบแบบแผน มีการจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูเพื่อทำหน้าที่สอนหนังสือโดยเฉพาะ บทบาทของคณะสงฆ์ในฐานะ เป็นครูลดลงตามลำดับ

ปัจจุบันนี้แม้ว่าคณะสงฆ์จะลดบทบาททางการศึกษาแต่พระภิกษุสงฆ์ก็ไม่เคย เฝิก เฝย หรือหยุดกระทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับการให้การศึกษาหรือการบริการแก่สังคม คณะสงฆ์ได้มีการจัดการศึกษาขึ้นเอง พระราชวรมณี (2529:139-140) ได้สรุปรูปแบบการศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบันไว้ดังนี้

1. การศึกษาที่เป็นระบบของคณะสงฆ์เอง โดยเฉพาะ เป็นอิสระต่างหากจากระบบของรัฐ โดยทางการคณะสงฆ์เป็นผู้จัดดำเนินการเอง ได้แก่
 - 1.1 การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
 - 1.2 การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม
2. การศึกษาที่อยู่ในระบบของรัฐหรือจัดให้สอดคล้องกับระบบของรัฐแยกเป็น
 - 2.1 การศึกษาทางฝ่ายคณะสงฆ์ที่จัดให้สอดคล้องกับระบบของรัฐ โดยหน่วยงานหรือกลุ่มบุคคลในพระศาสนา เป็นผู้ดำเนินการ ได้แก่
 - 2.1.1 การศึกษาที่คณะสงฆ์รับเข้า เป็นการศึกษาของคณะสงฆ์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง คือ มหามกุฏราชวิทยาลัย และ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 - 2.1.2 การศึกษาที่รัฐกำหนดขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ ได้แก่ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
 - 2.2 การศึกษาในระบบของรัฐ ซึ่งหน่วยงานหรือกลุ่มบุคคลจัดให้แก่พระภิกษุสามเณร โดยขออนุญาตจากรัฐ ได้แก่ การศึกษาผู้ให้สำหรับพระภิกษุสามเณรที่ กรมสามัญศึกษา ใต้นุญาตให้วัดต่าง ๆ เปิดสอนโดยรับพระภิกษุสามเณร เข้าเรียนได้

3. การศึกษาที่จัดขึ้นเป็นอิสระเมื่อยังอยู่ในระบบของคณะสงฆ์และ ระบบของรัฐ ได้แก่
จิตตภาวันวิทยาลัย ราชเรียนอภิธรรม เป็นต้น

การศึกษาของคณะสงฆ์ได้มีการพัฒนาขึ้นมา เป็นลำดับ ปัจจุบันรัฐได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาของคณะสงฆ์โดยได้บรรจุไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2535:5) หมวดที่ 2 ข้อที่ 4.6 มีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้คือการศึกษาของพระภิกษุ และสามเณร เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้าง เสริมให้ภิกษุ สามเณรมีความ เป็นผู้นำด้านปัญญา จิตใจ และศีลธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีและมีบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม และพฤติกรรมที่เหมาะสมแก่คนในสังคม ตลอดจน เป็นผู้นำหรือมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและ เสริมสร้าง วัฒนธรรมของท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษานั้น เป็นการศึกษาในรูปแบบหนึ่งของการศึกษา คณะสงฆ์ เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ โดยให้เรียนทั้งวิชาธรรม และวิชาสามัญศึกษาควบคู่กันไป จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2514 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะ ให้การศึกษานอกระบบ เรียนดังกล่าว เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายบ้าน เมืองกล่าวคือ ทางฝ่ายศาสนจักรก็จะได้ศาสนทายาทที่ดี มีความรู้ความ เข้าใจในหลักธรรมทางพุทธศาสนาอย่าง แท้จริง เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ดำรงอยู่ในสมณธรรม สมควรแก่ภาวะ สามารถธำรงและสืบต่อ พระศาสนาให้เจริญสถาพรต่อไป และถ้าหากพระภิกษุสามเณร เหล่านี้ลาสิกขาไปแล้วก็สามารถ เข้า ศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐได้ หรือเข้ารับราชการสร้างประโยชน์ให้ก้าวหน้าแก่ตนเอง และ บ้าน เมืองสืบต่อไปด้วยเช่นกัน (กรมการศาสนา 2535:4)

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2534:3) ได้จัดทำหลักสูตรสำหรับโรงเรียน พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาโดยเฉพาะ กำหนดวิชาที่พระภิกษุสามเณรต้อง เรียนมีวิชาทั้งหมด 5 กลุ่มวิชา คือ 1. กลุ่มวิชาภาษา 2. กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ 3. กลุ่มวิชาสังคมศึกษา 4. กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ 5. กลุ่มวิชาพระปริยัติธรรม กลุ่มวิชา สังคมศึกษา เป็นกลุ่มวิชาหนึ่งที่กรมวิชาการได้ให้ความสำคัญจัด เข้าไว้ในหลักสูตร นักการศึกษา ได้กล่าวถึงความสำคัญของวิชาสังคมศึกษาพอสรุปได้ดังนี้คือ วิชาสังคมศึกษา เป็นวิชาซึ่งประกอบด้วย เนื้อหาวิชาที่คัด เลือคมาย่าง เหมาะสมจากวิชาสังคมศาสตร์ทุกแขนง และสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติที่ดีในฐานะบุคคลและสมาชิกของสังคมหรือกล่าวได้ว่า เพื่อให้นักเรียน ได้พัฒนา เป็นพล เมืองที่รับผิดชอบ และมีประสิทธิภาพสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข (ลาวัณย์ วิทยายุทธนิกุล 2533:5) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของพระราชวรมุนี (2530:16-17)

ดังนั้นคือ "วิชาสังคมศึกษาเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาคน เป็นการพัฒนาถึง จิตใจ ความคิด ค่านิยม ลักษณะนิสัย มีความมั่นใจในตนเอง มีความสามารถในการปรับปรุงตนเอง เป็นส่วนรวมของ วิชาการต่าง ๆ เป็นการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม..."

กลุ่มวิชาสังคมศึกษาที่บรรจุไว้ในหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาระดับมัธยมศึกษาชั้น มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญพอสรุปได้ดังนี้คือ เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี เสริมสร้างให้มีคุณภาพในการดำรงชีวิต ให้มีความรู้พื้นฐานในการพัฒนาสร้างสรรค์และแก้ปัญหาในสังคม โดยอาศัยคุณธรรม รักและผูกพันกับท้องถิ่นของตน (กรมวิชาการ 2534:56)

วิชาสังคมศึกษา เป็นวิชาที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพของประชากร โดยเฉพาะในเรื่องของความเป็นพลเมืองดี นอกจากนี้ยังเป็นวิชาที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจสภาพสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ เพื่อทำความเข้าใจความเข้าใจดังกล่าวแบบปรับปรุงสังคมในส่วนรวมอีกด้วย วิชาสังคมศึกษาจะเอื้อประโยชน์และบรรลุเป้าหมายดังกล่าว เมื่อการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง แต่ปรากฏว่าสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ที่สอนอยู่ในโรงเรียนนั้น โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษายังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรได้มีนักการศึกษา ทักษะการวิจัย เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาไว้หลายท่าน เช่น ปรากฏสุวรรณ อดีตโต (2524:บทคัดย่อ) ที่ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาผู้บริหารการศึกษา และศึกษานิเทศก์เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521, ปริศนา โจนมพรรณ(2531:บทคัดย่อ) ที่ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาในโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้" และวินัย กราณมูล(2534:บทคัดย่อ) ที่ทำการวิจัยเรื่อง "สภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนสอนคนตาบอดและโรงเรียนร่วมสอนคนตาบอด" ซึ่งผลการวิจัยพอสรุปได้ดังนี้คือครูสังคมศึกษาประสบปัญหาในการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาค่อนข้างกัน ในเรื่องขาดแคลนเอกสารหลักสูตร ขาดความรู้และทักษะในการใช้ชีวิตสอนแบบใหม่มาสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่ไม่ทันสมัย เป็นต้นแต่เป็นที่น่าสังเกตว่าปริศนา โจนมพรรณ(2531:บทคัดย่อ) ที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลาม ครูสังคมศึกษารับรู้ว่ามีปัญหาในการจัดการเรียนการสอนมาก เช่นเดียวกับครูสังคมศึกษาที่สอนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาทั่วประเทศ

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น การที่จะทำให้การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นจึง เป็นหน้าที่ของครูสังคมศึกษาที่จะต้องพัฒนาการเรียนการสอนให้เป็นที่น่าสนใจ และมีความหมายต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง พินทุรย์ สีนลารัตน์ (2526:243) ได้กล่าวว่า "ครูสังคมศึกษายังขาดความรู้โดย เฉพาะอย่างยิ่งความรู้ในด้าน เทคนิคและวิธีการที่จะทำให้สังคมศึกษา สอนที่น่าสนใจมากขึ้น"

การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ยังมี ข้อจำกัดหลายประการ เกี่ยวกับครูผู้สอน กล่าวคือ กระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบว่าด้วย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2514 (กระทรวงศึกษาธิการ 2514:2) เกี่ยวกับ คุณสมบัติของครูผู้สอนในข้อที่ 8 ว่า "ครูผู้สอนจะเป็นพระภิกษุ สามเณร หรือคฤหัสถ์ก็ได้ สำหรับ คฤหัสถ์ต้อง เป็นเพศชายอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ และได้รับใบแต่งตั้งให้เป็นผู้สอนจากกรม การศาสนา...ครูสอนวิชาสามัญศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจะต้องได้รับประกาศนียบัตรครู ป.กศ. หรือเทียบเท่าขึ้นไป และสำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จะต้องได้รับประกาศนียบัตร ป.กศ. สูง หรือเทียบเท่าขึ้นไป" และในข้อที่ 13 เกี่ยวกับค่าตอบแทนของครูว่า "ครูผู้สอนย่อมมีเงินเดือน แต่ทางโรงเรียนอาจถวายนิตยภัต และค่าใช้จ่ายแก่ครูผู้สอน เหล่านี้ไม่ได้ เท่าที่จำเป็นและสมควร" ปัญหาเกี่ยวกับค่าตอบแทนครูนี้ จากการสัมภาษณ์ พระมหาสารอง ติสส เทเว รงผู้อำนวยการฝ่าย วิชาการโรงเรียนบาลีสวริต มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย (6 สิงหาคม 2534) ซึ่งเป็นโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาแห่งหนึ่ง กล่าวว่า "ปัญหานี้ทำให้เกิดการขาดแคลนครู เพราะครูที่เป็นคฤหัสถ์ได้รับค่าตอบแทนน้อยมาก ครูที่เป็นคฤหัสถ์ที่สอนอยู่ที่นั่นส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ เคยบวชเรียนแล้วสึกออกไป กลับมาช่วยสอน ซึ่งก็ได้ไม่ตรงตามสาขาที่ต้องการ"

จากแนวคิดต่าง ๆ ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ผู้วิจัย เห็นว่าน่าจะต้องมีการศึกษาวิจัยในเรื่อง เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการ เรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาของครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในด้านการใช้หลักสูตร วิธีสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การ จัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร การนำสื่อการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลการเรียน เพราะ เป็นประเด็นที่น่าสนใจ และจะได้เป็นแนวทางการปรับปรุงการเรียนการสอน หรือการจัดการ เรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนดังกล่าว ให้มีคุณภาพทัดเทียมกับโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยทั่วไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการ เรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาของ ครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในด้านการใช้หลักสูตรวิธีสอนและการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน การจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร การใช้สื่อการเรียนการสอน และการวัดและ ประเมินผลการ เรียน

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่เข้าในการวิจัยครั้งนี้คือครูสังคมศึกษาที่สอนในพระระดับมัธยมศึกษา ทั้งมัธยมศึกษาตอนต้นและ มัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ทั่วประเทศ ปีการศึกษา 2534 จำนวน 109 โรงเรียนรวมจำนวนประชากรทั้งหมด 214 คน

คำจำกัดความที่เข้าในการวิจัย

สภาพและปัญหา หมายถึง ลักษณะการจัดการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา รวมทั้งอุปสรรคในการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนซึ่งเป็นพระภิกษุและสามเณร ในด้านการใช้หลักสูตร วิธีสอนและการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร การใช้สื่อการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลการเรียน วิชาสังคมศึกษา หมายถึง รายวิชาสังคมศึกษาที่เปิดสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย

ครู หมายถึง ครูซึ่งเป็นทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ที่สอนวิชาสังคมศึกษาให้กับพระภิกษุและสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในระดับมัธยมศึกษา

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้นในวัดที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ดินของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุและสามเณรตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. เป็นแนวทางแก่ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาในการปรับปรุงการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. เป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดเตรียมบุคคลากรที่เกี่ยวข้องของกรมการศาสนา ผู้บริหารสถานศึกษา และศึกษานิเทศก์
3. เป็นแนวทางในการทำการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย